Õiguskantsler

Teie 03.05.2026 nr

Meie 02.06.2026 nr 6-1/261337/2604713

Eesti kodakondsuse taotlemine

Austatud avaldaja

Pöördusite õiguskantsleri poole Eesti kodakondsuse taotlemise asjus. Selgitasite, et olete täitnud vajalikud tingimused, kuid Eesti kodakondsuse saamist takistab asjaolu, et Teil ei ole võimalik vabaneda Ukraina kodakondsusest. Olete astunud vajalikud sammud Ukraina kodakondsusest loobumiseks, kuid Ukraina riik ei ole Teid kodakondsusest vabastanud käimasoleva sõja tõttu. Leidsite, et Eesti riik on seadnud kodakondsuse saamisele tingimuse, mille täitmine on objektiivselt võimatu ning selle tulemusena on Teid jäetud ilma õigustest, mis sõltuvad Eesti kodakondsuse olemasolust.

Selgitasite, et sisuliselt ei saa Te endast sõltumatutel põhjustel täita kodakondsusest loobumise nõuet. Palusite hinnata, kas seda arvestades on Eestis kehtivad õigusaktid ja nende rakendamine kooskõlas põhiseadusega. Samuti küsisite, kas riik peab ette nägema erandeid või alternatiivseid lahendusi sellisteks juhtudeks, et vältida inimeste sattumist pikaks ajaks õiguslikult ebakindlasse olukorda, kus nende õigused on piiratud.

Mõistame, et selline olukord valmistab Teile ebamugavusi. Kodakondsuse seadust ei ole siiski põhjust pidada antud juhul põhiseadusega vastuolus olevaks.

Eesti kodakondsuse taotlemine

Rahvusvahelise õiguse normide kohaselt on igal riigil põhimõtteliselt õigus otsustada, kes on selle riigi kodanikud.

Põhiseaduse § 8 lõike 5 järgi sätestab Eesti kodakondsuse saamise, kaotamise ja taastamise tingimused ning korra kodakondsuse seadus.

Riigikohus on leidnud, et põhiseadus ei näe ette põhiõigust omandada kodakondsust naturalisatsiooni teel. Seetõttu on Riigikogul avar kaalutlusruum kodakondsuse omandamise tingimuste määratlemisel, kuid mõistagi tuleb seejuures arvestada põhiseaduse üldpõhimõtteid ning muid põhiõigusi, sh võrdsuspõhiõigust.[1]

Kodakondsuse seaduse (KodS) § 1 lg 2 kohaselt ei või Eesti kodanik olla samal ajal mõne muu riigi kodakondsuses, arvestades sama seaduse §-s 3 sätestatud erisusi.

[1] RKÜKo 03.01.2008, nr 3-3-1-101-06, p 18.

KodS § 3 lõige 2 sätestab, et Eesti kodakondsust saada või taastada sooviva inimese suhtes ei kohaldata senisest kodakondsusest vabastamise nõuet, kui inimene on saanud Eesti Vabariigilt või muult Euroopa Liidu liikmesriigilt rahvusvahelise kaitse, olukord tema päritoluriigis ei ole oluliselt muutunud ning kui inimene ei saa seetõttu senisest kodakondsusest loobuda.

Inimõiguste ülddeklaratsiooni artikli 15 lõige 2 sätestab, et kelleltki ei saa tema kodakondsust või kodakondsuse muutmise õigust meelevaldselt ära võtta. Õiguskirjanduses on avaldatud arvamust, et see põhimõte on omandanud rahvusvahelise tavaõiguse staatuse.[2] Samas seotakse kodakondsusest loobumise õigus sageli konkreetsete piirangutega (nt sõjaväekohustuse täitmine vms).[3]

Euroopa kodakondsuse konventsiooni artikkel 16 näeb ette, et riik ei sea kodakondsuse omandamise tingimuseks teisest kodakondsusest vabastamist, kui see on võimatu või seda ei saa mõistlikult nõuda. Eesti ei ole selle konventsiooniga ühinenud. Konventsiooni seletuskirjas on märgitud, et näiteks pagulastelt ei tohiks kodakondsusest vabastamiseks nõuda päritoluriiki naasmist ega diplomaatilise või konsulaarabi taotlemist.[4] See seondub pagulaste õigusliku staatuse eripäradega ning seda põhimõtet on järgitud ka Eesti seadustes. Samas on küsitav, kas kõnealuse sättega kaasneb konventsiooniga mitteühinenud riikidele rahvusvahelise tavaõiguse järgi kaugemale ulatuvaid kohustusi.

Niisiis ei tohiks riik üldjuhul takistada inimesel kodakondsusest loobumist, kui selleks pole asjakohast põhjust. KodS § 3 lõikes 2 on sätestatud erand rahvusvahelise kaitse saanud inimestele, kellel ei ole võimalik senisest kodakondsusest loobumise menetlust läbida või kellelt oleks ebamõistlik seda oodata.

Märkisite oma avalduses, et Ukraina ei vabasta praegu inimesi oma kodakondsusest sõjaseisukorra tõttu. Sellist olukorda ei ole põhjust pidada püsivaks.

Nagu eespool märgitud, on riigil ulatuslik kaalutlusruum kodakondsuse omandamise tingimuste kehtestamisel. Seetõttu ei saa pidada põhiseadusega vastuolus olevaks seda, kui teisest kodakondsusest vabastamine võib küll võtta aega, kuid seda pole alust pidada võimatuks või ilmselgelt perspektiivituks. Seetõttu ei ole põhjust nõuda, et Ukraina kodanikele tehtaks teisest kodakondsusest vabastamise nõude suhtes erandeid.

Loodetavasti on nendest selgitustest abi.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Kristiina Albi 693 8404
Kristiina.Albi@oiguskantsler.ee

---

[2] B. Aaviksoo. Riigi otsustusõiguse ahenemine: kodakondsus nüüdisaegses Euroopas. – Tartu Ülikooli Kirjastus, 2013, lk 166 (https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/2bb6497d-0ef4-4fb0-bf22-a3620f7de463/content).
[3] Samas, lk 166−167.
[4] Seletuskiri, p 99. Vt ka Kodakondsus ja kodakondsusetus. Parlamendiliikmete käsiraamat nr 22, Inter-Parliamentary Union, UNHCR, lk 36.